

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
ФАХОВИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ КОЛЕДЖ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
імені ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Заступник директора из НР
 Оксана ВОЛИНЕЦЬ
« 18 » 01 2023 р.

«ОРГАНІЗАЦІЯ І НОРМУВАННЯ ПРАЦІ»

Програма навчальної дисципліни
за освітньо – професійним ступенем
фаховий молодший бакалавр

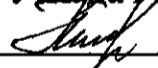
1. Спеціальність 051 – «Економіка»

1.1 Освітньо- професійна програма «Логістика»

2. Спеціальність 073 – «Менеджмент»

2.1 Освітньо-професійна програма «Менеджмент бізнес – організації»

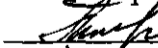
Укладач-викладач:

 Алла МАРТИНЕНКО

Розглянуто і рекомендовано до затвердження
на засіданні предметної (циклової) комісії
економіки і управління

Протокол №6 від « 18 » січня 2023 р.

Голова предметної (циклової) комісії:

 Алла МАРТИНЕНКО

Київ 2023

ВСТУП

Організація праці і нормування праці являють собою два взаємопов'язані напрямки однієї науки, які не можуть бути розірвані, оскільки в їх основі лежить праця – найважливіший соціально-економічний процес у життєдіяльності суспільства. Організація праці та нормування праці пов'язані між собою. Без організації праці недоцільно встановлювати міру праці, а міра праці буде недоречна при відсутності необхідної організації. Все повинно бути збалансоване, бо виробничий процес об'єднує всі сторони і всі його складові.

Предметом дисципліни "Організація і нормування праці" є формування системи економічних знань щодо планування, функціонування, контролю, оцінювання та удосконалення трудових процесів у конкретних виробничих умовах та дослідження затрат робочого часу в різних виробничих процесах

Мета дисципліни – сформувати у студентів сучасного економічного мислення і системи спеціальних економічних знань з теорії та практики регламентування затрат живої праці за різноманітних умов трудової діяльності людини.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Організація і нормування праці» - нормативна дисципліна, тісно пов'язана з дисциплінами: «Економіка підприємства», «Основи економічної науки».

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- набуття навиків з організації трудових процесів у різних галузях промислового виробництва;
- формування в студентів стійких знань з теорії нормування праці, оволодіння прийомами й методами вивчення витрат робочого часу, нормування праці;
- сформувати здатність проводити економічні розрахунки продуктивності праці та факторів, що впливають на її зміну з метою виявлення резервів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств;
- сформувати здатність самостійно мислити та аналізувати господарські процеси та проблеми, приймати управлінські рішення;

Опанування навчальної дисципліни полягає у формуванні в студентів важливих для самостійної роботи за фахом компетентностей і відповідних їм результатів навчання.

Після вивчення дисципліни "Організація і нормування праці" студенти повинні знати:

- зміст, принципи та складові організації праці;
- форми поділу та кооперування праці; зміст меж їх раціональності;
- особливості раціоналізації трудових процесів;

- критерії і показники ефективності організації праці;
- зміст роботи з проведення атестації робочих місць;
- поняття, чинники та методичні засади визначення напруженості праці;
- поняття, ознаки, групи, методи визначення складності праці;
- соціально-економічне значення підвищення продуктивності праці на різних рівнях управління. Показники продуктивності праці;
- переваги і недоліки різних методів визначення продуктивності праці;
- види резервів та факторів підвищення продуктивності праці;
- функції та методи нормування праці;
- види нормативів та норм праці;
- класифікацію витрат робочого часу;
- методичні аспекти планування та аналізу використання робочого часу;

Після опанування дисципліни "Організація і нормування праці" студенти повинні уміти:

- характеризувати умови праці на підприємстві;
- визначати показники важкості, напруженості, складності, інтенсивності, якості, ефективності праці;
- розраховувати показники продуктивності праці за різними методами;
- визначати резерви підвищення продуктивності праці;
- аналізувати використання робочого часу працівників;
- встановлювати норми чисельності, часу, виробітку, обслуговування, тривалості процесу;
- визначати планове зростання продуктивності праці;
- складати баланс робочого часу одного середньооблікового працівника по підприємству;
- визначати втрати підприємства у зв'язку з неповним використанням планової тривалості робочого періоду.

Згідно з вимогами освітньо – професійної програми у здобувачів освіти мають бути сформовані наступні елементи компетентності :

Загальні:

- ✓ здатність до абстрактного та критичного мислення, аналізу та синтезу, встановлення взаємозв'язків між соціально – економічними явищами та процесами;
- ✓ здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Фахові:

- ✓ розуміння базових категорій організації та нормування праці;

- ✓ Здатність проводити аналіз і проектувати раціональний трудовий процес;
- ✓ здатність розробляти і обґрунтувати заходи щодо поліпшення використання змінного робочого часу на підприємстві
- ✓ розуміння необхідності проводити комплексний аналіз стану нормування праці на підприємстві та аналіз якості чинних норм праці

На вивчення навчальної дисципліни «Економіка підприємства» відводиться :

- для спеціальності 051 – «Економіка» – 120 годин (4 кредити) ЄКТС
- для спеціальності 073 «Менеджмент»- 150 годин (5 кредитів)

1. Зміст навчальної дисципліни за темами

Тема 1. Сутність і значення організації і нормування праці. Поділ праці.

Зміст (основні напрямки) організації праці. Принципи організації праці, їх сутність та обумовленість економічними законами. Мета, завдання організації праці. Принципи нормування праці.

Об'єктивні передумови виникнення тейлоризму як системи знань і практичних методів організації праці. Зміст і значення школи Ф.Тейлора.

Об'єктивна необхідність нормування праці. Організаційно-економічне соціальне значення нормування праці. Нормування праці як засіб оптимізації міри праці та її оплати. Нормування праці як важлива складова організації праці.

Чинники, які нині негативно впливають на стан нормування праці в Україні. Пріоритетні напрями поліпшення нормування праці на підприємствах.

Поділ праці на підприємстві: технологічний, функціональний та кваліфікаційний.

Форми і значення кооперації праці на підприємстві. Кількісна оцінка рівня поділу і кооперації праці.

Тема 2. Трудовий процес. Продуктивність праці.

Виробничий процес: сутність, класифікація та складові, принципи організації виробничого процесу. Технологічні процеси, розміщення обладнання.

Трудовий процес як невід'ємна складова виробничого процесу. Класифікація трудових процесів та особливості їх організації. Структура трудового процесу.

Виробнича операція: поняття, характерні ознаки, класифікація виробничих операцій. Структура виробничої операції.

Суміщення професій, функцій: сутність, умови введення, соціально-економічне значення.

Сутність ефективності та продуктивності праці. Показники і методи вимірювання продуктивності праці. Основні фактори та умови зростання продуктивності праці, їх класифікація.

Резерви підвищення продуктивності праці та їх класифікація. Економічне обґрунтування заходів щодо використання резервів зростання продуктивності праці.

Поняття трудомісткості. Різновиди трудомісткості. Причини зміни трудомісткості, формування трудомісткості продукції. Організація планомірного зниження трудомісткості продукції.

Тема 3. Організація і обслуговування робочих місць. Характеристика умов праці.

Поняття робочого місця, робочої зони. Класифікація робочих місць та особливості їх організації. Спеціалізація робочих місць. Оснащення робочого місця. Технологічне і організаційне оснащення робочих місць. Вимоги до оснащення робочих місць.

Обслуговування робочих місць. Функції обслуговування робочих місць на промисловому підприємстві та їх зміст. Форми обслуговування робочих місць та їх зміст. Чинники, що впливають на вибір форм обслуговування. Системи обслуговування робочих місць, їх сутність.

Основні принципи проектування організації обслуговування робочих місць. Ергономічні вимоги до техніки. Антропометрія. Показники безпечності, надійності робочих місць.

Поняття умов праці. Чинники, що формують умови праці. Класифікація умов праці. Елементи умов праці, їх сутність та напрямки поліпшення. Санітарно – гігієнічні елементи умов праці, їх сутність. Психофізіологічні елементи умов праці їх сутність. Гігієнічна класифікація праці. Гігієнічні нормативи. Психологічний клімат трудового колективу, як складова умов праці. Значення організації праці в формуванні психологічного клімату. Естетика на виробництві.

Атестація робочих місць: мета та завдання. Сутність атестації робочих місць. Зміст роботи з проведення атестації робочих місць.

Карта умов праці на робочому місці, їх зміст та призначення. Основні напрямки поліпшення умов праці на виробництві. Охорона праці.

Тема 4. Робочий час та режими праці і відпочинку.

Режим праці та відпочинку, їх основні типи, сутність та значення для підвищення ефективності праці.

Критерії ефективності режимів праці та відпочинку.

Змінний режим праці та відпочинку, добовий, тижневий, місячний сутність та особливості проектування. Режими неповного робочого часу.

Гнучкі режими праці, їх сутність, умови застосування та ефективність.

Завдання організації праці в проектуванні і впровадженні раціональних режимів праці та відпочинку.

Правові та нормативні документи, що регулюють режими праці та відпочинку на підприємстві.

Законодавче регулювання робочого часу в Україні. Сутність поняття робочий час. Скорочений, неповний, ненормований робочий день, нічний робочий час, надурочна робота, чергування. Особливості організації, нормування і оплата праці за цих режимів.

Річний фонд робочого часу одного працівника. Баланс фонду річного часу одного працівника, методика складання.

Змінний робочий час. Структура змінного робочого часу. Класифікація затрат змінного робочого часу. Мета та завдання вивчення використання змінного робочого часу.

Час роботи і його складові елементи. Час регламентованих і нерегламентованих перерв. Нормований і ненормований робочий час.

Структура часу використання устаткування. Час роботи і час перерв. Мета вивчення часу використання устаткування.

Тема 5. Методи вивчення затрат робочого часу.

Сутність фотографії робочого часу. Мета проведення. Різновиди фотографії робочого часу. Індивідуальна фотографія робочого часу, сутність та мета проведення. Методика проведення. Обробка і аналіз результатів. Складання нормативного і фактичного балансів робочого часу. Визначення показників що характеризують фактичне використання робочого часу. Розробка заходів щодо підвищення ефективності використання робочого часу, вдосконалення організації праці.

Самофотографія робочого часу, її сутність мета проведення, переваги, недоліки. Фотографія виробничого процесу, сутність, мета проведення.

Маршрутна фотографія робочого часу, сутність, мета проведення, методика проведення.

Фотографія часу використання устаткування, сутність та мета проведення.

Сутність методу моментних спостережень. Мета проведення та сфера застосування. Етапи проведення та їх зміст: вибір об'єкта, визначення обсягу спостережень, форма запису результатів спостереження.

Обробка і аналіз результатів спостереження. Нормативний і фактичний баланс. Визначення показників, що характеризують фактичне використання робочого часу. Переваги і недоліки методу моментних спостережень.

Хронометраж, його призначення і види. Організація проведення хронометражних спостережень. Вибір об'єкта та оптимальної кількості вимірів. Обробка, аналіз і систематизація отриманих результатів. Використання даних хронометражних спостережень з метою вивчення, аналізу і раціоналізації структури виробничої операції і трудового процесу.

Фотохронометражні спостереження робочого часу, призначення та сфера застосування, об'єкти фотохронометражних досліджень.

Використання технічних засобів вивчення витрат робочого часу.

Тема 6. Нормативні матеріали для визначення норм праці.

Призначення та класифікація нормативів праці, вимоги до них. Види нормативних матеріалів з праці.

Нормативи праці за сферою застосування: загальнопромислові, галузеві, місцеві.

Нормативи праці за ступенем укрупнення: укрупнені, диференційовані, та сфера їх використання.

Нормативи обслуговування, чисельності та підлеглості.

Методи створення трудових нормативів. Загальні умови і вихідні матеріали для створення нормативів. Характеристика основних етапів створення нормативів.

Мікроелементні нормативи часу, їх сутність та сфера застосування.

Тема 7. Норми праці.

Визначення норми праці. Класифікація норм праці за призначенням, за сферою поширення, за методом обґрунтування.

Норма часу та її різновиди. Особливості встановлення норми часу в різних типах виробництва. Особливості визначення підготовчо-завершального часу, як складової норми часу. Особливості визначення оперативного часу як складової норми часу. Особливості визначення часу обслуговування робочого місця як складової норми часу.

Норма часу як основа визначення нормованої трудомісткості продукції.

Норма виробітку. Залежність між нормою виробітку і нормою часу.

Норма чисельності персоналу, її сутність. Методи розрахунку норми чисельності. Норма чисельності як основа планування чисельності різних категорій персоналу.

Норма керованості, її сутність, чинники, що впливають на її величину.

Категорії працюючих, праця яких нормується за нормою керованості.

Норма обслуговування, її сутність, методика розрахунку та сфера застосування.

Обґрунтування норм праці. Чинники, які впливають на величину норм праці. Вимоги до норм праці.

Методи нормування і способи встановлення норм праці. Аналітично-дослідний та аналітично-розрахунковий методи встановлення норм праці та сфера його застосування, переваги, недоліки. Сумарний метод встановлення норм праці, його загальна характеристика, недоліки.

Характеристика основних способів встановлення і обґрунтування норм праці: досвідного, порівняльного, статистичного, аналітично-дослідного, аналітично-розрахункового.

Тема 8. Нормування праці в найбільш поширених трудових процесах.

Нормування праці на механічних процесах. Загальні відомості про механічні процеси. Методика розрахунку обґрунтованої норми часу на виконання верстатних робіт: нормативні документи, які необхідні для розрахунку технічно обґрунтованих норм; режими обробки матеріалу (режими різання); порядок вибору параметрів режимів різання (обробки); нормування основного часу на механічних процесах.

Особливості нормування токарних, фрезерувальних, свердловальних і інших верстатних робіт.

Нормування праці за багатостатного обслуговування. Сутність багатостатного обслуговування та умови його організації. Машинно-автоматичний час, зайнятості робітника. Цикл багатостатної роботи. Визначення оптимальної зони обслуговування – норми обслуговування за нециклічного обслуговування верстатів та циклічного обслуговування.

Визначення норми виробітку робітника багатостатника, визначення норми чисельності робітників за багатостатного обслуговування.

Нормування праці в апаратних процесах. Зміст та види апаратних процесів. Чинники, які впливають на витрати живої праці на цих процесах. Методика розрахунку норм праці: змінна норма виробітку, норма обслуговування, норма чисельності..

Нормування праці робітників в виробничих бригадах. Сутність бригадної форми організації праці. Види норм праці, які використовують за бригадної форми організації праці. Визначення норми часу та її складових в умовах колективної праці, норми обслуговування, норми чисельності норми виробітку, трудомісткості обсягу робіт за умов бригадної форми організації праці.

Нормування праці допоміжних робітників. Види норм праці та методика їх розрахунку.

Зміст транспортних та вантажно-розвантажувальних процесів. Чинники, які впливають на витрати живої праці на цих процесах. Види норм праці та методика їх розрахунку; норма часу виконання транспортних робіт, норма переробки вантажу за зміну, норма чисельності.

Нормування праці керівників, фахівців, технічних службовців. Загальні положення. Методи нормування. Нормативні матеріали для нормування праці керівників, професіоналів, фахівців, технічних службовців. Види норм праці та методика їх розрахунку.

Тема 9. Організація нормування праці на підприємстві.

Служби з нормування праці, їх функції. Організаційні форми управління процесами нормування праці: централізована, децентралізована і змішана.

Аналіз організації нормування праці на підприємстві. Аналіз якості чинних норм праці.

Об'єктивна необхідність перегляду діючих норм праці. Організація роботи з перегляду і атестації норм праці. Порядок і організація впровадження прогресивних норм праці.

Тема 10. Економічна і соціальна ефективність вдосконалення організації праці.

Поняття економічної та соціальної ефективності праці. Система показників економічної ефективності вдосконалення праці та методика їх розрахунку.

Соціальна ефективність вдосконалення організації праці.

Взаємозв'язок між економічною і соціальною ефективністю вдосконалення організації праці.

Вплив удосконалення організації праці на ефективність економічної діяльності підприємства.

Навчально-методична література

Основна література:

1. Акулов М.Г. Драбініч А.В. Економіка праці і соціально-трудова відносина. Навч. посібн.-К.:ЦУЛ, 2015-328с.
2. Бабенко А.Г, Бондаревська К.В. Нормування праці:навчально-наочний посібник . Видання 2 –ге доповнене. ДДФА. 2016 – 158с.
3. Данюк В.М. Організація праці: навч. Посіб. / В.М. Данюк, А.С. Тельнов, Л.С. Решміділова [та ін.], за заг. ред. В.М. Данюка. – К.: КНЕУ, 2015 – 332с.
4. Данюк В.М., Райковська Г.О. Нормування праці. Зб. завдань і вправ: Навч. посіб. / За заг. ред. В.М. Данюка. - К.: КНЕУ, 2006. – 268 с.
5. Калина А.В.. Організація та нормування праці на виробництві Мауп Київ 2020 - с. 476
6. Лепейко Т. І. Економіка праці [Текст] : навч. посібник / Т. І. Лепейко, Т. С. Шапошнікова, О. В. Толстікова. - Харків : ХНЭУ, 2006. - 231 с.
7. Організація та нормування праці: навч. посібник / [Н.С. Данилевич, А.В. Калина, С.Г. Рудакова та ін.] ;– К.: КНЕУ; 2018. – 389 с.
8. Організація та нормування праці: практикум [Н.С. Данилевич, А.В. Калина, Т.Б. Твердушка та ін.] ;– К.: КНЕУ, 2013. – 380 с.
9. Організація праці навчальний посібник (теоретичні та науково-методичні основи). Навч. Посібник /Редкін О.В,Чевганова В.Я. Полтава НТУ 2018– 132с.

Додаткова література:

- 1.Офіційний веб-портал Центру Продуктивності праці Міністерства соціальної політики України//Режим доступу: <http://www.productivity.dn.ua/>– Заголовок з екрану
- 2.Офіційний веб-портал Міністерства соціальної політики України //Режим доступу: <http://www.mlsp.gov.ua>– Заголовок з екрану